

MOBILIZAZIORAKO PRESTASUNA EUSKAL HERRIAN

CESAR MARTINEZ

Azkeneko urteetan, bereziki hamarkada honen hasieratik, Euskal Herriko hiri eta herri gehienetan kontzentrazioak, manifestazioak eta kale istiluak gertaera arruntak dira¹. Honekin batera, ohikoa da ere protestak eta gora-beherak egotea unibertsitate jardueran, ekitaldi politiko ofizialetan zein herrietako festetan. Gertaera hauen oinarrian dauden arazo eta liskarrei erreparatzen badiegu, besteak beste, honako aferak aurkituko ditugu: intsumisioa eta militarismoaren kontrako ekitaldiak, erakundeen azpiegitura egitasmoen kontrako protesta ekologistak (Leizaran, Itoiz, errausteko labeak, abiadura handiko trenak, zabor toxikoen kokapena, etab.), ETA-

ren bahiketen eta hilketen amaiera eskatzeko egiten diren kontzentrazioak eta ekitaldi sinbolikoak, presoen sakabanaketa salatzen duten agerraldiak, sabotajeak eta enfrentamenduak gazte abertzale eta poliziaren artean. Honi guztiari erantsi behar dizkiogu aldiro-aldiro egiten diren makromanifestazioak aldarrikapen ezberdinekin: autodeterminazioa eta independentzia, bakea eta ETaren bortizkeriaren amaiera, euskal presoen hurbilketa, elkarrizketa eta bake prozesua, etab.

Eusko Jaurlaritzak zabalduko datuen arabera, 1995eko lehenengo hamar hilabeteetan 5.539 manifestazio egin ziren Erkidego Autonomikoaren hiru lurraldeetan, egunean 18 manifestazio. Agerraldi eta protesta ugaritasun honek prozesu kultural eta politiko ezberdinak adierazten baditu ere, lan honen aztergaia beraiek isladatzen duten mobilizaziorako ahalmena izango da. Hots, euskal gizarteak duen mobilizaziorako joera eta prestasuna aztertuko dugu.

Protesta eta manifestaldiak ekintza kolektiboaren ondorio dira, ekintza mota honen agiriko adierazpena, baina azalekoan ez badugu geratu nahi mobilizazio horien atzean dauden eragileak identifikatu behar ditugu. Bizitasun mobilizatzaile horren mekanismoak konprenitzeko, aintzat hartu behar ditugu fenomenoaren sakoneko dimentsioak, Gizarte Mugimenduen eta ekintza kolektiboaren literatura espezializatuan aztertzen diren hiru alderdi nagusienak:

- Egiturazko testuinguru soziopolitikoa, hau da, azkeneko hamarkadetan zein azkeneko urteetan euskal gizartean egon diren baldintza soziopolitiko orokorrak.

- Harreman sareak edo, elkarrekintza eta komunikazio esparru sozial ezberdinak, gizarte baten harreman giro bakoitzean berregiten baita protestei ematen zaien esanahia eta ekintzarako behar den konpromezu partehartzailea.

- Esparru sozial edo harreman giro mobilizatzaile hauetan zabaltzen diren irakurketa, jarrera eta neurrik nagusienak.

Beraz, euskal gizartean dagoen mobilizaziorako ahalmena konprenitzeko, gogoan eduki beharreko hiru elementuen azterke-

ta proposatzen dizuegu: 1) testuinguru soziopolitikoaren ezaugarriak, 2) interakzio giro ezberdinak, 3) giro horietan etengabe berregiten diren errealitatearen irakurketak eta ekintza bideak.

Askotan, komunikabide eta arlo politikoan lehen aipaturiko protesta gertaerak aztertzen dituztenean, ekintza mota hauek esplikatzeko aspaldidanik bazterturik dauden ikuspuntuak agertzen dira. Bi dira nagusitzen diren azterketak: lehenengoan, mobilizazio eta protesta kolektiboak burugabeko portaera indibidualak dira (gizabanakoen jokaera patologikoak eta irrazionalak); portaera horien eragilea mobilizatuak jaso duten engainu ideologikoa da². Bigarrenean, mobilizazioak gizarte sistemaren egiturazko gatazken adierazpenak dira. Hots, konpondu barik luzatzen diren auziek (politikoak, ekonomikoak, kulturalak, etikoak) erantzun kolektiboa sortarazten dute; sakoneko auzi horiek dira, beraz, eragileak. Aipatu bezala, bi diskurtso hauek dira egun mobilizazioen diagnostikoetan nagusitzen direnak. Normalean, lehenengoa —mobilizatuen engainu ideologikoa— egokia iruditzen zaigu geure ildo politikoan kokatzen ez diren mobilizazioak azaltzeko. Bigarrenari —giz a r t e sistemaren sakoneko arazo baten ezinegona azaltzeagatik mobilizatuen kemena goraipatzen duena— interpretazio zuzena dela deritzogu mobilizatzen diren sektoreekiko hurbiltasun ideologikoa daukagunean —osoa edo partziala—.

Sinpletasun hori gainditu nahian, autore espezializatuek ekintza kolektiboaren eta mobilizazioaren azterketan azkeneko urteetan egon den hutsunea azpimarratu dute. Hain zuzen ere, gizabanako eta gizarte sistemaren artean kokatzen diren gizabanakoen arteko harremanen azterketa, hau da, harreman giro ezberdinetan sortzen den elkarrekintza edo hartuemana. Egun, ezinbestekotzat jotzen da batera kontsideratzea faktore estrukturalak (gizarte sistemaren egiturazko aspektu politikoak, ekonomikoak zein kulturalak) eta elementu sinbolikoak (gizabanakook interakzioan sortzen ditugun baloreak, ideiak, portaera arauak eta kode kulturalak). Hau da, makromailan aztertzen ditugun ezaugarri estrukturalak, aktoreek interakzio giro zehatzetan sortzen dituzten balore, ideia eta erreferentzia

interpretatzaileekin lotzea (Melucci 1984; Klandermans 1986; Tarrow 1988; Snow and Benford 1986; McAdam 1988).

Azken batean ekintza kolektiboak eta mobilizazioak konprenitu gura baditugu aztertu beharra daukagu, batetik, gure gizarte sistemaren egiturazko gatazkak, eta bestetik, herrikideek gatazka horiez egiten dituzten irakurketa diferenteak, bataren zein bestearen determinismoa ukatu barik.

Ikuspuntu honetatik, mobilizazio prozesu batean gertatzen dena zera da: jende multzo esanguratsu batek inguruan dituen egoerak eta baldintzak mobilizatzeko modukoak direla pentsatzen duela. Horixe beraz aztertu beharreko fenomeno bikoitza: gatazkak eta baldintza estrukturalak, eta mobilizatuen aldetik jasotzen dituzten irakurketak. Kontzentrazioetan, manifestazio ezberdinetan, protesta ekologistetan eta enfrentamendu bortizetan ikusten ditugun lagunak harreman giro zehatzetan mugitzen diren pertsonak dira. Giro edo esparru sozial horietan pentsamendu eta ekintza tradizio ezberdinak beregiten dira eguneroko interakzioan. Erreferente interpretatzaile horiek abiapuntu eta oinarria dira mobilizaziora eramaten dituzten irakurketak sortzeko.

Eskema interpretatzaileekin batera, komunikazio giro edo esparru sozial mobilizatzaile bakoitzak baliabide materialak eta gizabanakoen arteko lotura afektiboak ere hornitzen ditu, materialak zein afektiboak ezinbesteko baliabideak baitira talde identitate eta ekintza politikorako gaitasun eraginkorra sentiarazteko³. Aktoreak erraz barneratzen ditu ekintzara eramaten dituzten orientabideak eta motibazioak, komunikazio eta harreman giro hauetan integrazio maila altua daukanean —hartuemanak maiztasun eta sendotasun handia daukalako, edota aktorea giro bakar batean murgilduta dagoelako—.

Horixe da, beraz, Euskal Herrian dagoen mobilizaziorako ahalmena aztertzeko proposatzen dugun ikuspuntua. Azterketa bideratzeko erabili ditugun zenbait galdera honako hauek dira: Azkeneko hamarkadetako baldintza sozio-historikoek erraztu al dute Euskal Herrian gizarte esparru mobilizatzaileen osaketa? Zeintzuk dira egun euskal gizartearen gatazka arda-

tzak eta testuinguru politikoaren ezaugarriak? Egiturazko testuinguru horrek mobilizatzeko aukera berezirik eragiten al du? Zeintzuk dira, gure gizartean, mobilizazioa bultzatzen duten gizarte esparru nagusienak?

Lehenengo atalean Euskal Herriko egungo gizarte egitura itxuratzen duen prozesu historikoa deskribatuko dugu, era labur eta mugatuan. Ondorengoan, testuinguru politikoaren ezaugarriak eta eskaintzen dituen mobilizaziorako aukerak aztertuko ditugu. Azkenik, ekintza kolektiboan dauden gizarte esparrurik aktiboena identifikatuko ditugu, euren ezaugarriak komentatuz.

GIZARTE EGITURAREN MODERNIZAZIOA⁴

Euskal gizartean, bizimodu tradizionalaren amaiera eta gizartearen modernizazio prozesua bi fasetan gauzatu zen: 1) Aurreko mendearen amaieran bizitasun handiko industrializazioa hasi zen; horrek zenbait gizarte aldaketa ekarriko ditu: urbanizazioa, hazkunde demografikoa, barneko eta kanpoko mugimendu migratzaileak, etab. 2) Mende honetako 60ko hamarkadan, industrializazioaren hedapen berri batean, aldaketa sozio-ekonomikoak sakondu egin ziren. Hazkunde demografikoak eta urbanizazioak gizarte eredu industrializatua itxuratzten dute. Aldaketek ez dute galarazten, ordea, euskal gizartearen bizitza sozialean ezaugarri tradizionala dena, harreman sozialen ugartasuna eta sendotasuna.

Arlo politikoan, XX. mendearen hasieran hiru dira indar politiko nagusiak: abertzaleak, sozialistak eta estatuko eskuinta. 1930.etik aurrera nazionalismoak indarra hartzen du, lurralde historiko batetik bestera desoreka nabarmenak badaude ere (nazionalismoaren hedapena baxuagoa da Araba eta Nafarroan, beste arrazoen artean, herrialde hauen industrializazio eskasagatik), nazionalismoa aukera politiko nagusia bihurtuko da. Nazionalismoaren gorakada gizartean gertatzen ari diren zenbait aldaketekin lotu behar dugu: kanpoko langileen etorrerak azalarazi zuen bertako eta kanpoko populazioa-

ren arteko ezberdintasun kulturala, bizimodu tradizionalaren galera, eta balore sistemaren haustura. Dena den, nazionalismoaren hedapenik zabalena frankismoaren garaian jazo zen (60ko eta 70eko hamarkadetan), barneko zein kanpoko elementu batzuk zirela medio, besteak beste: partaidetza politikorako aukera falta, euskal identitatearen eta bere sinboloen ukapena (hizkuntza, kultura, ikurrina...), nazioarteko testuingurua (Hegoamerikako, Afrikako eta Asiako herrien deskolonizazioa, 68ko mugimendu kontrakulturala), eta azkenik ETaren jaiotza. Nabarmentzekoa da urte horietan eman zen ETarekiko sinpatia eta identifikazioa; gazte askoren gizarteratze politikoan erreferente garrantzitsua izan zen.

Horrela, 60ko eta 70eko hamarkadetan, euskal gizartearen harreman sareek —bizitza soziala egituratzen zutenak— politizazio prozesu sakona bizi izan zuten. Familiak, langileak, koardilek, elizbarrutiko taldeak, eta oro har aisialdi eta kultur taldeak (mendi taldeak, dantza taldeak, etab.) bere egiten dituzte, alde batetik, nazionalismoaren ukaturiko kode kulturalak, eta bestetik, nazioarteko testuinguruak ekartzen dituen erreferente politiko berriak (autoritarismoaren kontrako jarrerak, mugimendu kontrakulturalak, kolonialismoaren zeuden herrien borroka iraultzaileak —Kuba, Aljeria, Vietnam—).

Frankismoaren beherakadak eta trantsizioak aukera berriak zabaltzen ditu protesta eta partaidetza politikorako; ezkutuaren zegoen bizitasun politikoa kalera atera zen. Era honetan, euskal gizartearen harreman sareek ekintza kolektiborako beharrezkoak diren baliabide interpretatzaileak, afektiboak eta antolamenduzkoak garatzen dituzte. Tarte historiko zehatz honetan, beraz, batera eta elkarloturik izan ziren mobilizaziorako nagusiak diren hiru faktore: 1) bizitza soziala egituratzen duten taldeak eta harreman sare informalak egotea, 2) testuinguru lokalak zein internazionalak mobilizaziorako aukerak eskaintzea, eta 3) eguneroko interakzioan egiten den errealtatearen definizioan, egoera soziopolitikoaren irakurketa kritikoa zabaltzea.

Egun euskal gizartean dauden harreman sare eta giro mobilizatzaileak identifikatu eta itxuratu aurretik, azter ditzagun

gaurko eszenatoki politikoak dituen ezaugarriak eta hauek zabaltzen dituzten mobilizazio aukerak.

TESTUINGURU POLITIKOA: GATAZKA ARDATZAK ETA AUKERAK

Gizarte Mugimenduen azterketan tresna analitiko ezaguna da *political oportunitiy structure* (POS), *aukera politikoaren egitura* (APE), edo testuinguru politikoak gizarte mugimenduen mobilizaziorako eskaintzen dituen aukeren azterketa. Ikuspuntu teoriko-analitiko honek hainbat aspektu eta aldagai hartzen ditu geure kasuan eta Estatuko zein Euskadiko eta Nafarroako Erkidegoen egiturazko esparrua aztertzeari begira, aspekturik orokorrenak hartuko ditugu soilik:

1) Mobilizatuentzat sistema politikoak daukan eskuragarritasun formala. Hau da, egitura politikoaren zabaltasun edo itxitasun maila.

2) Administrazioek mobilizatuen aurrean azaldutako jarra informalak eta hauenganako erantzun edo estrategiak.

3) Aktore politikoaren arteko botere banaketa: alderdi politikoak, eliteen arteko ika-mikak, adostasunen egonkortasuna, etab.

Lehenengo puntuari dagokionez, APEn teorikoen ustez, mobilizatuentzat sistema politiko baten eskuragarritasuna ondorengo aldagai hauen menpe egongo da: a) Zentralizazio maila. b) Administrazio ezberdinen arteko koherentzia edo bateratasuna. c) Botere eragile, legegile eta judizialaren arteko banaketa maila. d) Demokrazia zuzenaren prozedurek (erreferendum, herri ekimen...) daukaten instituzionalizazio maila. Aurrerago ikusiko dugu aldagai hauen portaera Espainiako sistema politikoan.

Bigarren puntuari dagokionez, administrazioak mobilizatuen aurrean emandako erantzunei dagokiona, Hanspeter Kriesi-k⁵ estatu bakoitzean dagoen tradizio kulturalaren garrantzia azpimarratzen du; adibide moduan Kriesik Europako hegoaldeko estatuek (Grezia, Espainia, Portugal) ezkerreko ko-

munistak baztertzeko duten tradizio historikoa, eta honek egitura instituzionalean uzten duen arrasto edo inertzia kulturala aipatzen ditu. Era berean, egitura instituzional baten kultura politikoa aztertzeko orduan gogoan eduki beharreko beste elementu bat ondokoa da: autoritarismoak denbora luzez jardun duen estatuetan indartsuagoa dela agintarien joera errepresibo.

Aldagai eta elementu hauek guztiak kontsideratuz esanenezake estatu espainiarraren sistema politikoan batera ematen direla ezaugarri kontraesankor batzuk. Alde batetik, sistema irekia edo eragingarria da bi aspektutan: deszentralizazio administratiboa altua da, eta administrazio ezberdinen arteko koordinazioa edo bateratasuna ez da erabatekoa. Beste aldetik, sistema itxia da gainontzeko aspektuei dagokionez: botere legegile edo judizialaren gainetik botere eragilea nabarmentzen da, demokrazia zuzenaren prozedurei dagokionez ez dago tradizio handirik, eta autoritarismoaren historia hurbilak kultura errepresiboaren joera erakusten du.

Mobilizatuek aukera bultzatzaileak zein erantzun baztertzailak aurkitzen dituzte; egitura administratibo batean halako nahasketa kontraesankorra ematen denean, zeintzuk dira ondorioak mobilizaziorako ahalmenari begira? Europako estatuetan Kriesik egindako azterketei erreparatzen badiegu⁶, honako hau ikus dezakegu: sistema politiko hauek sarrera mugatua eskaintzen diete mobilizatuari, atea irekitzen zaizkie maila bateraino (adibidez: intsumisioa eta hainbat udaletxeren aldetik jaso duen kolaborazioa; Itoiz eta epaileen geldiaraztea; presoen hurbilketa eta Eusko Legebiltzarraren ebazpena), gorago ordea, aldarrikapenak neurri batean edo bestean gauzatzeko orduan, mobilizatuak atea itxita aurkitzen dituzte. Ondorioa zera da, mobilizatuaren aldetik frustrazioa: gogortzea eta erradikalizatzea. Administrazioaren aldetik, gogorrago ixtea eta errepresioa.

Errepresioa elementu garrantzitsua da mobilizaziorako ahalmenaren azterketan; errepresio gogorrek areagotu baitezake ekintza kolektiboa. Lehenengo eta behin mugimenduaren identitate kolektiboa indartzen duelako, mugimendua eta

mugimenduaren erantzunak gogortzen ditu. Bigarrenez, errepresioa berez, ezinbesteko elementu bihur daiteke mobilizatuak eskaerei eutsi ahal izateko. Hirugarrenez, errepresioak, komunikabideen oihartzunarekin, laguntzaile eta babesle ugari sortaraz dezake (Koopmans, 1990. Kriesi, 1992; 129). Gure artean, begi-bistakoa da efektu horien eragina inguruan dugun bizitasun mobilizatzailean.

Testuinguru politikoaren hirugarren aspektuari dagokionez, aktore politikoaren arteko botere banaketari dagokiona alegia, partidu politikoaren eta elitearen arteko gatazkak eta adostasunak aipatuko ditugu.

Zatiketa eta proportziorik gabeko aniztasuna dira ezaugarri nagusiak Euskal Herriko alderdi politikoaren sistemari⁷. Alderdien ugartasuna egiturazko gatazka ardatz baten adierazle izaten da, geure kasuan autodeterminazioa edo subiranotasunaren ardatza da aniztasun eta zatiketa horren eragilea. Euskal gizartekideen artean ez dago aho bateko adostasunik identitate kolektiboa definitzeko orduan (euskaldunak, bascoak, bascoak eta espainolak baita ere...), ondorioz legitimoa den komunitate nazionala ere definitzeko ez dago aho bateko adostasunik. Oinarritzko ezadostasun hauen adierazpen politikoa, autodeterminazio maila ezberdinak proposatzen dituzten proiektu politikoak egotean datza (erregionalismotik independentismora).

Kontuan hartzekoa da ere haustura politikoak eragiten dituen beste gatazka ardatz bat: bortizkeriarena. Komunitate nazionalaren definizioan dagoen adostasun faltak estatu espainiarreko legitimazioaren arazoa sortarazten du; honekin lotuta, estatuak ezartzen duen biolentziaren monopolioa ez da aho batez onartzen. Dena den, egiturazko testuinguru politikoa dena izanda, estatuen kontrako borroka armatuak ez du herrikideen artean gehiengoaren sustengua, bai ordea sektore batena. Berriz ere topo egiten dugu, sektore soziopolitiko guztien aho bateko adostasunik lortzen ez duen beste oinarritzko elementu batekin: biolentziaren monopolioa edota biolentziaren erabilpena.

Azken urteetan, gatazka ardatz horren arabera gauzatu dira alderdien arteko itunak; azpimarratzekoa da, ordea, Ajouria Ene-

ko Mahaiaren inguruan lortu den biolentziaren kontrako adostasunak aldiro erakusten duela ahulezia eta ezegonkortasuna.

Itunek eta elkarrekin joateak zailtasun handiak dituzte Euskal Herriko bizitza politikoan. Eszenatoki ezegonkorra dugu bi gatazka ardatz nagusi gurutzatzen direlako: autodeterminazioa eta bortizkeria. Lehenengoak euskal alderdi eta sindikatu abertzaleek bere duten esparru bat mugatzen du (ELA-LAB hitzarmena kasu), bigarrena abertzale zein ez-abertzale diren alderdiek okupatzen dute (Ajuria Eneko Mahaia kasu). Esparru batean zein bestean bi ardatz horien gurutzaketak zailtasunak eta ezinegonak sortarazten ditu. Esparru abertzalean ematen diren hitzarmenak desestabilizatzeko bortizkeriaren argudioa erabiltzen da⁸; bortizkeriaren kontrako itunetan, ordea, autodeterminazioa da arazo iturri⁹.

Autodeterminazioaren eta biolentziaren inguruko gatazken agerpena etengabekoa da; dena den, ELA eta LAB eszenatoki politikoan aspaldidanik ikusten ez genuen sendotasuna eta egonkortasuna ari dira erakusten euren hitzarmenean.

Esparru bakoitzean aktore politikoez duten jokabidean sartu barik, gure azterketarako funtsezkoa dena azpimarratu beharra daukagu: egiturazko bi gatazka ardatz edo oinarriko ezadostasun horiek direla medio, euskal gizartearen egitura politikoaren ezaugarri nagusiak ezegonkortasuna eta liskarra ditugu; adostasunei eta itunei eusteko dagoen zailtasun edo ezintasun nabarmena. Akuilu ederra dugu hau, euskal gizartearen mobilizaziorako ahalmena ia etenik gabe eragiten duena. Eszenatoki politiko korapilatsu honek aukerak zabaltzen ditu gizartearen sektore ezberdinen mobilizaziorako.

Ikus dezagun zeintzuk diren mobilizatutako sektore horiek, harreman eta komunikazio giro ezberdin legez definitu ditugunak. Aurreko ataletan azpimarratu dugunez, giro hauetan murgilduta dauden lagunak mobilizatzen dira, batetik, egiturazko testuinguru politikoak bultzatzen dituelako, eta bestetik, eguneroko interakzioan sortutako erreferente interpretatzaile zehatzak erabiliz, ez-legezko eta mobilizatzeko moduko aferak definitzen dituztelako.

GIZARTE ESPARRU MOBILIZATZAILEAK

Mobilizazio deialdiak egiten eta protesta ekitaldiak bultzatzen aktiboenak direlakoan, hiru esparru sozial ezberdin azpimarratuko ditugu: 1) Ezker abertzalearen inguruko taldeak. 2) «Gizarte mugimendu berriak» edo egungo gizarte ordena eta kode kultural nagusiak ikuspuntu humanista batetik kritikatzeko dituztenak: antimilitaristak, ekologistak, feministak, internazionalistak, okupak, etab. 3) Elizaren inguruko talde, komunitate eta kolektiboak.

Tipologia guztiakin gertatzen den legez, hau ere mugatua da oso, talde eta ekimen ugari ezin baititugu behar bezala kokatu hiru esparru hauetan¹⁰. Bestalde, askotan esparruen arteko mugak ez dira existitzen, eta posible da, adibidez, hiru esparruetan aritzea edo hirurekin identifikatzea. Horrexegatik tipologiari ematen diogun erabilpena ez da gauza diferenteak banatzearena, errealitate konplexua ordenatzeko eta deskribatzeko tresna izatearena baizik.

Lehenengo sektore edo gizarte esparruari dagokionez, ezker abertzale edo ENAM deiturikoak, kultura politiko zehatza berregiten du; frankismoren azkeneko urteetan sendotzen den esparru politiko honek ez du jarraitu gainontzeko indar politikoe-tan hain nabaria den profesionalizazio eta modernizazio prozesua (burokratizazioa, instituzionalizazioa eta hedapen elektoral-lortzearen eduki ideologikoaren galera). Ezker abertzalean ez da jazo bizitza sozialaren despolitizazioa, horrexegatik, barne antolaketak eta itzelezko mobilizazio gaitasunak aparteko ekintza politikoa itxuratzen du.

Independentziaren edota iraultzaren erreferentziak erabiliz, egiturazko aldaketa politikoa aldarrikatzen du. Gizarte sektore honek jasaten duen bazterketa eta estigmatizazioak —instituzioen kontrako jokabideen legitimazioagatik, eta bereziki ETAREN bortizkeria zuzituz gatik— endogamia eta elkar urruntzea sortarazi du. Nabaria da euskal gizartean dagoen haus-tura arriskua; gizarte esparru ezberdinak elkarri bizkarra emanda, eta bakoitza bere munduan murgildurik egonda, gero eta zailagoa baita gainontzeko harreman girotan berregiten

diren errealitatearen definizioez jabetzea. Egoera honetan, elkarrengandik urruntzeak eta komunikazio ezak zailago egiten du norberaren planteamendu eta jokaeraren berrikusketa etiko eta politikoa. Sektore guztietan nagusitzen dena, etengabeko enfrontamenduaren bidetik edozein ekintzaren justifikazio defentsiboa da.

Bigarren giro mobilizatzaileak, Gizarte Mugimendu Berriak, giza baloreak azpimarratuz eta mundu mailako proiektzioa indartuz, gizarte aldatetara bideratzen den konpromezua bultzatzen du. Mugimendu eta kolektibo hauetan dagoen aniztasunak deskribapen homogeenak zailtzen baditu ere, esan genezake euren joera transformatzaileak botere politikoen bidez lortutako balizko gizarte aldaketa baino, balore, bizimodu eta kode kulturalen aldaketa hobesten duela.

Autore askok azpimarratu dutenez, mugimendu hauek «ezker berri baten idealak» konpartitzen dituzte; funtsean, indarrean dagoen eredu sozio-ekonomikoaren eta bere funtzionamendu politiko burokratizatuaren kritika humanista. Lan esparrua ez da berez politikoa, esparru soziokulturala baizik; konbentzionalak ez diren estrategien eta jokaeren bidez elkarbitza eta portaera ekonomiko eta politiko ezberdinen posibilitatea erakusten ahalegintzen dira.

Kultura politiko honen sorrera, Afrikako, Hegoamerikako eta Asiako mugimendu iraultzaileak ahaztu barik, 50eko eta 60ko hamarkadetan Europako eta EEBBetako mugimendu kontra-kulturaletan bilatu behar dugu. Batzuen ustez, 60ko hamarkadaren beroaldi soziopolitikoaren protesta eta utopia mugimendu baten hasiera izan zen, egun era antolatuago batez eta esparru zehatzetan garatzen ari den mugimendua (ekologistak, feministak, antimilitaristak, nazioarteko elkartasun mugimenduak...).

Aipatu dugun hirugarren giro mobilizatzailea elizarena da: aisialdi eta gazte taldeak, komunitateak, elkarte asistentzialak... Aniztasuna nagusi berriro ere esparru honetan, oinarri etiko-erlijiosoak bultzatzen baititu jokabide konformista eta atzerakoiak, zein gizarte aldatzearen aldeko konpromezu sakonak. Azpimarratzekoa da, batetik, talde hauek haur hezkuntzaren

arloan burutzen duten lana giza baloreak zabaltzeari begira, eta beste aldetik, pobrezia eta marjinazioarekiko daukaten sentiberatasuna dela eta, ezohiko hurbiltasuna daukatela kolektiborik marjinatueneekin eta ezbidezko egoerarik gordineneekin.

Beste aldetik, ETaren bortizkeriak sortarazten duen ezinegonak hauetako hainbat talde etiko-erlijioso eta, eurekin batera, orain arte mobilizatu gabe zegoen jende ugari mobilizatu du. Bakearen eta bortizkeriaren amaieraren alde garatzen ari den mobilizazio garrantzitsu hau jazotzen ari da testuinguru zehatz batean: independentziaren aldeko borroka eta honek sortarazten duen gatazka politikoa, isolamenduaren, inkomunikazioaren, militarizazioaren eta krudeltasunaren bidetik ari da eramaten, antza denez, enfrentamenduaren muturretan dauden sektore soziopolitikoaren oniritziz. Testuinguru honek etengabe areagotzen du herrikide askoren haserrea eta tentsioa; erantzun aktiboa ematearen beharra sortarazten du.

Bakearen aldeko mobilizazioa, bortizkeriaren erabilpenak darraren atzerapauso etikoa adierazten duen mobilizazio jendetsu hau, baldintzatua dago oso jaso duen babes instituzionalagatik. Gainontzeko gizarte mugimenduen historiari erreparatzen badiogu, babes hau gauza berria eta ezohikoa da. Bakearen aldeko mobilizazioa, taldeek eta partaideek nahita edo nahi gabe, indarrean dagoen instituzio publikoen ekintza politikoarekin hartueman funtzionala eta osagarria izango duen neurrian, urrundu egiten da Gizarte Mugimendu Berriek garatzen duten ildo ideologiko eta estrategikotik.

Amaitzeko, azpimarratzeko moduko kontrako joera bat ere aipatu behar dugu eliza inguruko esparru honetan. Konprometuzaren eduki humanistak hurbildu ditu inguru honetako zenbait talde eta gizarte mugimendu alternatibo, hala nola: pobreziaaren aurkako plataformak, arrazakeriaren kontrako taldeak, intsumisia, 0,7ren aldeko kanpaina, etab.

Atal honetan, hiru esparru sozial horiei erreparatuz, azpimarratu nahi izan dugu subjektuen jokaera aktiboa mobilizazio eta ekintza kolektiboen garapenean. Egiturazko testuinguru aproposa egotea ez da nahikoa mobilizazioa sortarazteko, bal-

dintza horien irakurketa kritikoak eta estrategia mobilizatzaileak pertsonen esku daude, harreman komunikatibo eta elkarrekintza kolektiboaren esku. Horrexegatik, funtsezkoa ikusi dugu hartueman eta komunikazio giro horietara hurbiltzea —azaletik izan bada ere—, esparru horietan berregiten baitira mobilizazioaren atzean dauden errealitatearen irakurketak, estrategiak eta partaidetzarako konpromezuak.

ONDORIOAK

Artikuluaren hasieran adierazitakora bueltatuz, egun Euskal Herrian hain ugariak diren manifestaldiak, kontzentrazioak eta istiluak, sinplekeria handiz ari direla aztertzen azpimarratu nahi dugu. Iritzi emaileak protesta egileekin bat egiten ez badu, engainu ideologikoak eragindako jokabide itsua ikusten du. Mobilizatuarekin nolabaiteko hurbiltasun ideologikoa izatekotan, ordea, protestari eta mobilizazioari erantzun logikoa deritzo, neurriko erantzuna konponbiderik gabe luzatzen den sakoneko arazo bati. Interakzioan jasotako engainuaren eraginez mobilizatuaren burugabeko portaera azpimarratzen dute lehenengo diskurtsoan, egiturazko arazoak eta horien adierazpena bigarreanean.

Lan honetan batera aztertu ditugu egiturazko aspektuak (azken hamarkadetako baldintza soziopolitikoak eta sortarazi dituzten gatazkak, mobilizaziorako aukerak), eta interakzio giroak (bakoitzean berregiten baitira errealitatearen irakurketak, estrategiak eta ekintzarako orientabideak).

Egiturazko aspektuei dagokionez, Euskal Herriko testuinguru historiko-politiko hurbila azpimarratu dugu. Batez ere, 60ko eta 70eko hamarkadetan jazo zen hiru faktoreren konfluentzia:

1) Testuinguru lokalean, errepresio politikoa eta euskal identitatearen sinboloen ukapena. Nazioarteko testuinguruan, mendebaldeko protesta kontrakulturalak eta Amerikako zein Afrikako deskolonizazio iraultzaileak (Kuba, Aljeria...).

2) Herrigintzaren eta harreman sozialen sendotasuna eta ugaritasuna, talde informalek bizia ematen baitiote egunero-koan ofizialki ukatua zegoenari.

3) Hartueman sare horietan (familia, koadrilak, lankideak, talde kulturalak, aisialdi taldeak...) indarrean zegoen ordenaren kontrako ikuspegi kritikoa hedatzea. Zabalagoa den politizazio prozesu baten hasiera da, garaiko erreferente politikoak eta ekintza bideak indar handiz mamiarazten dituen euskal gizartean.

Elementu hauen elkarloturak eta aldiberekotasunak mobilizaziorako prestasun berezia sortarazi zuten Euskal Herrian. Gizartearen giro eta esparru askotan gai eta kezka politikoak pil-pilean zeuden; horren ondorioz, erraza zen edonorentzat hauetako giro batean murgiltzea eta indarrean zeuden gogo eta orientabide politikoak barneratzea. Diktaduraren beherakadak eta trantsizioaren hasierak indar eta gogo horren adierazpen publikoa ahalbidetu zuten; talde, elkarte eta erakunde sare dinamiko batek partaidetza eta mobilizazio kultura sendoa hedatu zuen.

Trantsizio ostean eratzen den sistema politikoak zenbait mobilizazio aukera eskainiko ditu. Aukera Politikoen Egitura (APE) eredu teoriko-analitikoari jarraituz, sistema politiko horren izaera itxia ikusi dugu; zenbait ezaugarritan mobilizatuaren adierazpidea eta aurrerabidea errazten badu ere —egitura deszentralizatua edo partidu politikoen ugaritasuna kasu—, hor dirau, beste aldetik, autoritarismoaren iragan hurbilak erakunde publikoetan utzi duen aztarna kulturala: mobilizatuenganako joera baztertzaila eta errepresiboa. Kriesiren eskutik ikusi dugunez, Europaren hegoaldeko estatuetan muturreko ezkeraren bazterketa urte askotako joera kulturala da. Euskal Herrian ondorio okerragoak ditu joera honek bi gatazka ardatz ari baitira eszenatoki politikoak etengabe zatitzen, subirotasunarena eta bortizkeriarena. Bi gai horien inguruko aho bateko adostasun faltak eta honek dakarren ezegonkortasunak, gizartearen sektore ezberdinen mobilizazioa eragiten dute.

Azkenik, mobilizazioen eta protesta ekitaldien arloan esparru sozialik aktiboenak deskribatu ditugu, hauetan berregiten baitira erreferente kultural eta politiko mobilizatzaileak. «ENAM», «Gizarte Mugimendu Berriak» edota «Eliza inguruko taldeak», ikuspegi soziologikotik, interakzio eta komunikazio esparruak dira. Esparru hauetako lagunak mobilizatzen dira, alde batetik, egiturazko testuinguru soziopolitikoaren zenbait ezaugarriak eta gatazkak eraginda, eta bestetik, testuinguru hori irakurtzeko erabiltzen dituzten erreferente kulturalak eta politikoak eraginda.

Autodeterminazioak, biolentzia gaitzesteak, presoen legezko eskubideek, antimilitarismoak, ingurugiroak edota herri pobretuen egoerak, jendea mugiarazten dute. Mobilizazioa dago gai hauen inguruan konpondu gabeko egiturazko aspektuak daudelako, eta baita ere gizarte esparru batzuek egunero harremanetan (balore, ideia eta erreferente ezberdinak erabiliz) errealitate horien inguruko estrategia eta irakurketa kritikoak egiten dituztelako.

Mobilizazioek, enfrontamenduek eta protesta ekitaldiek, gizarte baten jarduera nagusiak oztopatzen dituztenean, eta herrikideen arteko elkarbizitza hondatzeko arriskuan jartzen dutenean, zenbait gauza birplanteatu beharra dago; bai egiturazko gatazka historikoei dagokionez, zein gatazka horien inguruan egiten ari diren estrategia eta irakurketa ezberdinei dagokionez. Sektore soziopolitiko ezberdinen estrategian isolamendua, inkomunikazioa eta militarizazioa nagusitu beharrean, sektore bakoitzaren estrategia egileen ardura da, ikuspuntuak hurbilduz, gizarte esparru guztiak integratzeko moduko adostasun minimoak lortzea.

1. Artikulu hau 1996ko urriaren 2tik 5era Gasteizen egin zen Europako Gizarte Mugimenduen Biltzarraren aurkeztutako lanaren laburpena da.
2. Funtzionalismo erradikalarentzat, gizarte batean dauden gatazkek ez dituzte egiturazko arazoak isladatzen, zenbait gizabanakoren desbideraketa patologikoa baizik. Erabat funtzionala den gizarte egiturarekin gizaseme horiek daukaten adaptazio falta da gatazkek adierazten duena. «El conflicto social en la teoría sociológica». Juan del Pino Artacho. *El Conflicto Social*. 1988 (169-170 or.). UNED, Malagako Unibertsitateko Soziologia saila.
3. Mc Adam-ek, beste autore batzuen esanak lagunduta, talde edo komunitate batekin lotura afektibo gogorrak ez dauzkanak, egoera edo errealitate jakin bat aldatzeko sentitzen duen gaitasun falta deskribatzen digu. Honekin lotuta, joera arrunta da isolaturik eta organizatu gabe dauden pertsonengan, arazo sozialei azalpena ematean arrazoi soziopolitikoetara jo beharrean, arrazoi eta erru pertsonalak bilatzea; beste ikuspuntu, informazio eta hausnarketa kolektiboaren ezak zailago egiten baitu, berez zailagoak diren egiturazko azalpen sistematikoak ikustea. «Micromobilization contexts and recruitment to activism» (137. or.). B. Klandermans, H. Kriesi, S. Tarrow (bateratzaileak). *From structure to action: Comparing Social Movements Research Across Cultures*. Greenwich: Jai press (125-154 or.).
4. Ander Gurrutxaga, Alfonso Pérez-Agote eta Alfonso Uncetak Euskadiko modernizazio prozesuak gizarte egituraren eragin dituen aldaketak jaso dituzte bi liburukitan: *Estructura y procesos sociales en el País Vasco*. UPV/EHU. Bilbo, 1990.
5. Kriesi, H. «El contexto político de los Nuevos Movimientos Sociales en Europa Occidental». *Las transformaciones de lo político*. J. Benedicto eta F. Reinares (editoreak). Alianza Editorial, Madril 1992 (121. or.).
6. Kriesik egoera antzekoa deskribatzen du Alemanian. Bere ustez mobilizatuak aldarrikapena aurrera eramateko zenbait administrazio, aktore politiko eta elite intelektualen babesa edo kolaborazioa daukatenean, erraztasun hauek aldarrikapenak gauzatzeko orduan alferrik suertatuz gero (sarbidea itxita geratuz gero) ondorioa erradikalizazioa eta errepresioa da (Ibid. 127. or.).
7. Hego Euskal Herrian, lurralde hedapen mailari begira, bederatzi alderdi politiko zerrenda ditzakegu: abertzaleak (PNV, HB, EA), estatalistak (PSE-EE, PP, IU-EB), regionalistak (UA, UPN, CDN).
8. Etengabe ari gara ikusten ELA-LAB hitzarmenaren kontrako erasoak, beti arma bera erabiliaz: LABekin ibiltzeak omen dakarren kontraesana eta zalantzagarritasuna biolentziaren inguruan.
9. Azkeneko hilabeteetan, Ajouria Eneko Mahaia aro berri batean sartzeko asmotan, EAJ eta EA autodeterminazioa mintzagai izatearen alde azaldu dira. IU-Ezker Batuak begionez ikusten du, baina PSE-EE eta, batez ere, PP kontra daude.
10. Auzo elkarteek edo euskara eta euskal kulturaren arloan mugitzen diren hainbat talde eta herri ekimenek, beste era batera bideratzen dute euren lana eta, proportzionalki, mobilizazio eta protesta ekitaldi gutxiago bultzatzen dituzte.

Bibliografía

- BENEDICTO, Jorge; MORAN, María Luz (eds. 1995). *Sociedad y política*. Alianza Editorial. Madrid.
- BOURDIEU, Pierre (1988). *Cosas Dichas*. Gedisa. Buenos Aires.
- CASQUETTE, Jesus (1996). «The sociopolitical context of mobilization: the case of the antimilitary movement in the Basque Country». *Mobilization*, 1 (2) iraila.
- EYERMAN, R; JAMISON, A (1991). *Social Movements, a cognitive approach*. Polity Press. Cambridge.
- GINER, Salvador (1992). «Una incierta victoria: la inteligencia sociológica». *Escritos de teoría sociológica*. Centro de Investigaciones Sociológicas. Madrid.
- GURRUTXAGA, A; PEREZ-AGOTE, A; UNCETA, A (1990). *Estructura y procesos sociales en el País Vasco*. UPV/EHU. Bilbo.
- HUNT, Scott; SNOW, David; BENFORD, Robert (1994). «Marcos de acción colectiva y campos de identidades en la construcción social de los movimientos». JOHNSTON, H; LARAÑA, E; GUSFIELD, J. *Los nuevos Movimientos Sociales; de la ideología a la identidad*. Centro de Investigaciones Sociológicas. Madrid.
- KLANDERMANS, Bert; KRIESI, Hanspeter; TARROW, Sidney (comps.1988). *From structure to action: Comparing Social Movements Research Across Cultures*, 1. Greenwich: Jai press.
- KLANDERMANS, Bert; OEGEMA, Dirk (1987). «Potentials, networks, motivations, and barriers: steps towards participation in social movements». *American Sociological Review*, 52. zkia.
- KRIESI, Hanspeter (1992). «El contexto político de los Nuevos Movimientos Sociales en Europa Occidental». *Las transformaciones de lo político*. J. Benedicto; F. Reinares (ed.). Alianza Editorial. Madrid. Mc ADAM, Doug; Mc CARTHY, John; ZALD, Mayer (Eds. 1996). *Comparative perspectives on social movements; political opportunities, mobilizing structures, and cultural framings*. Cambridge University Press.
- Mc ADAM, Doug (1988). «Micromobilization contexts and recruitment to activism». *International Social Movements research: From structure to action: Comparing Social Movements Research Across Cultures*, 1. 125-154. or.
- Mc ADAM, Doug (1993). «Specifying the relationship between social ties and activism». *AJS*, 99.3. 640-667. or.
- Mc ADAM, Doug (1994). «Cultura y Movimientos Sociales». JOHNSTON, H; LARAÑA, E; GUSFIELD, J. *Los nuevos Movimientos Sociales; de la ideología a la identidad*. Centro de Investigaciones Sociológicas. Madrid.
- MELUCCI, Alberto (1994). «Asumir un compromiso: identidad y movilización en los movimientos sociales». *Zona Abierta*, 69. 153-177. or.
- MELUCCI, Alberto (1992). «Frontier land: collective action between actors and systems». *Studying Collective Action*. DIANI, M; EYERMAN (ed.). Londres, Sage.
- OFFE, Claus (1988). *Partidos políticos y Nuevos Movimientos Sociales*. Editorial Sistema. Madrid.
- PEREZ-AGOTE, Alfonso (1987). *El nacionalismo vasco a la salida del franquismo*. Centro de Investigaciones Sociológicas. Madrid.
- REINARES, Fernando. «Doce notas sobre el problema de la acción colectiva». *Teoría y sociedad: homenaje a Luis Rodríguez Zúñiga*. CIS. Madrid.
- RIECHMAN, Jorge; FERNANDEZ BUEY, Fernando (1994). *Redes que dan libertad*. Paidós. Barcelona.
- SNOW, David; BENFORD, Robert (1988). «Ideology, frame resonance, and participant mobilization». *International Social Movements research: From structure to action: Comparing Social Movements Research Across Cultures*, 1. 197-217 or.
- TEJERINA, Benjamín; FERNANDEZ, José Manuel; AIERDI, Xabier (1995). *Sociedad Civil, protesta y Movimientos Sociales en el País Vasco*. Eusko Jaurlaritzaren Argitalpen Zerbitzua. Gasteiz.
- URTEAGA, Eguzki (1995). «Mobilizazioaren teoria soziologiko berri baten zirriborroa». *Uztaro*, 15. 109-140. or.
- ZUBIAGA, Mario (1992). «Euskal Nazional Mugimenduaren Aukera Politikorako Egitura». *Inguruak*, 7.